

při právních skutečnostech i při právních jednáních vnější forma, která musela býti dodržena. Vnější viditelná forma byla pak rozhodující pro případ, byl-li obsah právního jednání sporný. Proto se věřilo tomu, co se před soudem zapsalo do listin nebo do veřejných knih. S tímto zjevem souvisí princip *publicity*, t. j. veřejnost zápisu ve veřejných knihách. Na principu *publicity* vyvinula se řada zvláštních institutů právních.

§ 3. Recepce římského práva.

Repecí římského práva vznikají pro právní vývoj ve střední Evropě nové charakteristické rysy. Recepce nenastává najednou a všude stejně. Germánské kmeny seznamují se s římským právem již při svém pohybu na západ Evropy. V římsko-německé říši lze pozorovat recepci římského práva od 9.—10. stol. Nová recepce, ve vlastním slova smyslu, nastává v říši římsko-německé v 15. stol. V jiných zemích ve střední Evropě je tknuto recepcí především městské právo. T. zv. zemské právo je recepce dlouho ušetřeno. Na př. české zemské právo podléhá recepci až v 16. a 17. století.

Příčiny recepce římského práva ve střední Evropě byly různé. Působil zde jistě názor, že říše římsko-německá jest pokračováním staré vševládné říše římské. Působila zde i ta okolnost, že právo římské začalo býti šířeno učenými právníky, kteří se vzdělávali na vysokých školách italských a později na universitách ve střední Evropě, na nichž začalo se přestovati také právo římské. Učení právníci zaváděli římské právo v praxi. Také duchovní užívali na svých soudech právních předpisů římských. Roztříštěnost právních předpisů způsobená, jak uvedeno, různými okolnostmi, kontrastovala oproti ucelenosti právních předpisů římských. A třeba že byla dána možnost tvoření právních předpisů na podkladě domácího práva, velmi ochotně bylo přijímáno právo římské, které vyhovovalo svými předpisy o individuálním vlastnictví prokročlosti hospodářského vývoje, zvláště v městech. Kde domácí vývoj vytvořil soudní stolice, jež právo tvořily svými nálezy (země české), tam recepce římského práva nastává jen zvolna. Kde se vytváří literatura domácího práva (tvoří se spisy právnícké a právní knihy, země české), tam také domácí právo re-

cepci vzdoruje. V říši římsko-německé nebylo ani nejvyššího soudu, ani se zde nevytvořila literatura domácího práva a proto ovšem byla zde umožněna recepce římského práva více než v zemích jiných. Také v Uhrách chudost domácích právních památek a nedostatek právních knih podporuje recepci.

Pro rozšíření římského práva v říši římsko-německé jest důležitá reforma říšského komorního soudu z r. 1495, při níž zavedena byla instituce učených právníků mezi přísedící tohoto soudu. Tito přísedící vynášeli nálezy podle obecného práva, t. j. podle předpisů práva římského. Římské právo rozšířilo se pak i v zákonodárství a v říši provedena recepce úplně během 16. a 17. stol. V zemích českých recepce vzniká v t. zv. právech zvláštních (v právu horním a městském), v zemském právu proniká až po Obnoveném zřízení zemském, zvláště v Deklaratoriích a novellách. V Polsku jeví se stopy působení římského práva již ve 14. století. Římské právo i zde však působí hlavně v právech zvláštních (městské právo), v právu šlechty proniká v 16. století. I zde učení právníci zabývají se ve svých spisech římským právem a podporují jeho recepci. V Uhersku stal se pokus prakticky uplatnit římské právo za Matyáše r. 1476. Ještě Verzböczyovo Tripartitum však více formálně než materiálně podléhá římskému právu. V právech zvláštních recepce římského práva i zde převládá.

Recepcí bylo přejato nikoliv římské právo celé a ve své formě, jak objevovalo se ve sbírkách Justiniánových. Byly v něm při recepci učiněny velmi značné změny. Změny ty byly způsobeny jednak přijímáním předpisů kanonických jako mladšího práva a také domácí zákony měly přednost před recipovaným právem. Recipované právo římské spolu se svými změnami zvalo se právem pandektním, nebo »dnešním právem římským« nebo také i obecným právem civilním. Bylo to právo obsažené v Justiniánské kodifikaci, ovšem s tím, že čtená místa byla z ní vynechána. Byla to místa, která buď vůbec nebyla známa, nebo ta, která od glossatorů nebyla glossována (*Quidquid non agnoscit glossa, non agnoscit curia*). K Justiniánské kodifikaci byly při recepci připojovány i *Authenticae Fridericianae*.

Recepcí změnil se ráz právního vývoje a povaha právního řádu ve střední Evropě. Za-

čalo býti zdůrazňováno právo obecné proti právnímu partikularismu. Vlivem recepcce začalo se právo jednotit v jednotlivých zemích i státech, při čemž domácí právo smíseno s předpisy práva římského, které právě pro svou všeobecnost uznáno za právo obecné platné. Zdůrazňovalo se právo psané oproti právnímu obyčeji. Právní obyčej, pokud bylo se naň dovoláváno, musel býti dokazován, obecné právo dokazovati třeba nebylo. Tím ovšem právní obyčej byl odsunut do pozadí. A to bylo zachováno i v moderních právních kodifikacích téměř ve všech zemích ve střední Evropě. Výjimku tvoří Uhersko, kde právní obyčej i v novější době byl velmi významným.

Právo začalo se sepisovat a sestavovat soubory právních předpisů, platících v zemích a ve státech. Téměř ve všech zemích ve střední Evropě jest to zjev společný 16. století.

§ 4. Přehled pramenů soukromého práva ve střední Evropě.

I. Prameny německého práva soukromého ve starší době jsou velmi různorodé. Jednotlivé kmeny germánské mají svá práva národní, proti nimž stojí římské právo, jež se zachovalo u obyvatelstva římského usídleného v krajinách, kam pronikli Germáni. V právu národním není jednoty. Vzniká jednak působením krále a královských orgánů jako právo královské, jednak působením lidu jako právo lidové. Soubor právních předpisů práv národních, vznikající buď na shromáždění národním nebo i za působení krále, nazýván jest právě na rozdíl od práva římského *leges barbarorum*. Jsou to na př. *Lex Salica* (z 5.—7. stol.), *Lex Ribuariorum*, *Lex Alamanorum*, *Lex Baiuvariorum*, *Lex Saxonum*, *Ewa* (zákon) *Chamavorum* a j. Právní prameny, shrnující právní předpisy římského obyvatelstva v germánském území, nazývají se *leges Romanae*. Jest to na př. *Lex Romana Visigothorum*, *Lex Romana Burgundiorum*. Vedle práva lidového u kmenů franckých velmi brzy uplatňuje se moc královská, jež vydává předpisy v podobě nařízení královských. Ze starších jest to na př. Edikt Chlotara II. z r. 614. Od dob Karla Velikého nazývají se královská nařízení *capitularia*. Dělí se na dva druhy: a) *capitularia per se scribenda*, t. j. vlastní panovníkovy předpisy pro celé území, b) *capitularia legibus addenda*, t. j. doplňující předpisy ke kmenovým právům. K nim druží